

18 maja 2020

Setna rocznica urodzin Świętego Jana Pawła II

W walce, ale także w pracy na rzecz rozwoju narodu, pokolenia Polaków widziały nadzieję na przyszłość. Te jakże często bezimienne dokonania stanowiły podstawę wzorców wychowawczych młodzieży Polski międzywojennej, rówieśników Karola Wojtyły – późniejszego papieża Jana Pawła II.

Okres dwudziestolecia niepodległości przygotował naród do próby najstraszniejszej, jaką była druga wojna światowa. Najazd dwóch wrogów – Niemców i Sowieców – choć zakończył się klęską militarną, nie złamał ducha narodu polskiego. W kampanii wrześniowej 1939 roku żołnierz polski składał broń często dopiero wówczas, gdy zabrakło do niej amunicji, tworząc swymi bohaterskimi czynami symbol najwyższego poświęcenia i umiłowania Ojczyzny.

Z tradycji i nakazów moralnych wynikał program narodowego przetrwania Polskiego Państwa Podziemnego, którego realizację rozpoczęto zanim zamilkły działa pod Warszawą, na Helu i pod Kockiem. Obrona kraju była świadomym czynem wszystkich obywateli II Rzeczypospolitej, także jej równolatków, określanych dzisiaj mianem pokolenia JP 1.

Warto więc zatrzymać się na chwilę nad fundamentalnymi kanonami życia narodowego, wpisującymi się trwale w podstawowe pojęcie wychowawcze tego pokolenia, pojęcie patriotyzmu. Jednym z najważniejszych jest tradycja poszanowania wartości własnej historii, tworzona przez wieki w rodzinach polskich. Przetrwiała rozbiory, a wzbogacona przeżyciami bohaterskich powstań narodowych i pamięcią o uczestnikach, którym nie dane było zobaczyć wolnej Ojczyzny¹, legła u podstaw odbudowy Rzeczypospolitej.

Różne są drogi prowadzące do poznania i zrozumienia historii narodu. Pierwsza i może najważniejsza, bo daje impuls, z którego rodzi się niekwestionowana świadomość narodowej przynależności, to dom rodzinny. Druga, równie ważna – kiedy świadomość przechodzi w wiarę. Trzecia, nie mniej ważna, to cementowanie świadomości i przynależności. Elementem spajającym te trzy drogi jest kanon poszanowania języka rodzinnego. Języka, w którym łączą się doświadczenia codziennego życia, wszelkich wzlotów i upadków, osiągnięć, strat, zwycięstw i porażek.

Mówimy często, że strat nie ma, że przelana krew musi być ceną płaconą za niepodległość narodu, za to, że porwał się w obronie najświętszych praw wolnego człowieka. W wielu polskich rodzinach tą właśnie drogą

poszedł pradziad w powstaniu listopadowym, dziadek w 1863 roku i ojciec, czekający odpowiedniego wieku, by uciec z domu do Legionów Józefa Piłsudskiego.²

Ta postawa świadomego patriotyzmu, utożsamiania się z Ojczyzną, była ważnym elementem w historycznym procesie tworzenia polskiego społeczeństwa obywatelskiego. Zdała znakomicie egzamin w czasie próby najcięższej, gdy niemiecka i sowiecka przemoc zagroziła istnieniu narodu.

Wychowawcy pokolenia JP I przestrzegali przed upadkiem moralnej wartości świadomego patriotyzmu. Biskup Michał Kozal, męczennik z niemieckiego Dachau, powiedział:³ Nasza historia wskazuje, że pokolenie JP I nie zawiodło Ojczyzny. Ogromne znaczenie w kształtowaniu charakteru młodych Polaków miał kult armii, traktowanej jako gwarant suwerenności państwa, zaś żołnierski mundur był honorem dla wielu rówieśników przyszłego papieża. Gotowość ponoszenia ofiar, miłość Ojczyzny i poczucie wspólnoty były niezbędne do zachowania naszej państwowości, tożsamości narodowej i własnej kultury⁴.

Przysięga wojskowa była dla obywateli w II Rzeczypospolitej wydarzeniem ważnym i szczególnym. Służba wojskowa, zarówno ochotników, jak i poborowych, kształtowała świadomość narodową, wymagała odpowiedzialności, obowiązkowości oraz przestrzegania charakterystycznych dla niej zasad. Budowała cechy przywódcze i organizatorskie, niezbędne dla prawidłowego działania w każdych warunkach, nawet ekstremalnych. Tworzyła poczucie utożsamiania się z organizmem państwowym i odpowiedzialności za jego funkcjonowanie.

Ten kanon wychowawczy świadomej służby ojczyźnie, wypracowany w II Rzeczypospolitej, nadzwyczaj trafnie sformułował Kardynał Stefan Wyszyński. Prymas Tysiąclecia napisał przed laty:⁵

Tysiące Polaków zginęło za swój Kraj w miejscach kaźni na „niehumanitarnej ziemi” i w obozach zagłady, stworzonych przez sowieckich i niemieckich przywódców, opanowanych wizją dominacji nad światem. W mrocznych latach wojennej okupacji, a później także i politycznego zniewolenia Ojczyzny, uległo zagładzie społeczeństwo obywatelskie, ukształtowane w II Rzeczypospolitej. Zniszczono polskie ziemiaństwo, upodlono średnią klasę, poddano uciskowi i zdemoralizowano wieś, która nie może podnieść się z tego do dzisiaj.

Żołnierska emigracja niepodległościowa ukształtowana wzorcami wychowawczymi II Rzeczypospolitej, w nierównej proporcji do stanu posiadania, prowadziła walkę o dobre imię Polski i pomoc w przetrwaniu Polakom w Ojczyźnie. Po rozwiązaniu w 1947 roku Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, powstawały w całym świecie, tam gdzie osiedlali się żołnierze i ich rodziny, ośrodki polskości: parafie, ogniwa Skarbu Narodowego, koła Stowarzyszenia Polskich Kombatantów, szkoły i drużyny harcerskie.

Spółczesność, pamiętając przedwojenne wzory wychowawcze, dawało wyraz swoich aspiracji narodowych i stawiało opór komunizmowi w kolejnych protestach 1956, 1976 i 1980 roku, by w końcu opierając się na wywalczonych przez „Solidarność” pozycjach, zmusić reżim komunistyczny do kapitulacji.

Pozwoliło to na powrót tych wartości, którym wierne było pokolenie dwudziestolecia Polski niepodległej. W wierszu Ojczyzna Szopena Stanisław Baliński napisał o Rzeczypospolitej:

6

Warto pamiętać o ich dokonaniach i poznając te czyny lepiej zrozumieć Kraj rodzinny, jego przeszłość, wzloty i upadki naszej historii po to, by kształtując przyszłość Ojczyzny unikać złych przykładów, a wzorować się na czynach szlachetnych.

7. To zdanie wydrapane na ścianie celi przez więźnia osławionej katowni Gestapo w Alei Szucha w Warszawie, sięga mrocznego okresu niemieckiej okupacji, lecz nie straciło aktualności, trafnie oddając sens podstawowego kanonu wychowawczego pokolenia JP 1 – patriotyzmu.

Patriotyzm to właśnie bezinteresowne działanie na rzecz Ojczyzny, podejmowane w różnych warunkach, często tak dramatycznych, że wymagających ofiary życia. Dzisiaj warto dodać, że patriotyzm to także rzetelna codzienna praca oraz obowiązki życia politycznego i społecznego.

8.

Ten nakaz moralny, zawarty w artykule 1 Konstytucji z 1935 roku, był myślą przewodnią pokolenia urodzonego w II Rzeczypospolitej. Chociaż nie powtórzony w aktualnej Konstytucji Państwa Polskiego, nie stracił nic ze swej siły ideowego drogowskazu dla pokoleń nowego milenium.

Jan Paweł II przypomniał to przesłanie młodym rodakom na Westerplatte 12 czerwca 1987 roku: .⁹

Ta ponadczasowa wartość służby Ojczyźnie jest niezbywalnym legatem pokolenia ukształtowanego w Polsce międzywojennej, a naszym obowiązkiem jest realizacja jego idei.

-
1. Por. Wincenty Rzymowski: O miłości ojczyzny, Warszawa 1919, s. 26.
  2. Karol Wojtyła: Ojczyzna, Kraków 1983, s. 19.
  3. Wojciech Frątczak: Biskup Michał Kozal, [w :] Chrześcijananie, t. 12, Warszawa 1982, s. 85.
  4. Por. Alfons Michał Wodziński: Naród pod bronią a wychowanie, Łódź 1937, s. 59.
  5. Stefan Wyszyński: Nauczanie społeczne 1946-1981, Warszawa 1990, s. 660.
  6. Stefan Baliński: Ojczyzna Szopena, [w:] „Niedziela”, 1983, nr 8, s. 7.
  7. Inskrypcja odnaleziona na ścianie celi nr 6 w podziemiach budynku w al. J. Ch. Szucha 25 w Warszawie.
  8. Art. 1. Ustawy konstytucyjnej z dnia 23 kwietnia 1935 r., Dz.U. 1935 nr 30 poz. 227.
  9. Trzecia pielgrzymka Jana Pawła II do Polski, Poznań – Warszawa 1987, s. 122-123.

Tekst:

dr Jan Tarczyński
dyrektor Centralnej Biblioteki Wojskowej
im. Marszałka Józefa Piłsudskiego

Tekst pochodzi z książki pt.

Foto ze zbiorów CBW